

II. A TANÁROK KIVÁLASZTÓDÁSA, A TANÁROK IRÁNTI KERESLET ÉS KÍNÁLAT, A TANÁRI MUNKA MINŐSÉGE

A tanulói eredményesség meghatározója a tanári munka minősége. A színvonalas tanárok oktatásba vonzása és megtartása az oktatáspolitikai fontos kihívása. Az elmúlt évtizedben számos olyan munkaerő-piaci, demográfiai és oktatáspolitikai változás következett be, amely jelentősen érintette a tanárok keresletét és kínálatát. Ezek közé tartozik a felsőfokú végzettségük iránti kereslet növekedése, a tanárok relatív helyzetének a megváltozása a munkaerőpiacon, a közalkalmazotti béremelés, a felsőfokú expanzió nyomán az alternatív – nem pedagógusképzésben történő továbbtanulási – lehetőségek bővülése, a demográfiai változások, a középfokú oktatás expanziója.

A nemzetközi közgazdasági irodalomban egyre inkább a figyelem középpontjába került a tanári munkaerőpiac működésének vizsgálata, a tanári pálya választásának, a tanári munka minőségének, a tanárok megfigyelhető jellemzői és a tanulói teljesítmények közötti összefüggések elemzése. Magyarországon eddig csak néhány, a tanári munkaerőpiacot vizsgáló kutatás született. A kutatási program ezt a hiányt kívánta pótolni: meglévő adatbázisok és új adatfelvételek eredményeinek felhasználásával vizsgálta a tanári munkaerőpiac működését, feltárta a tanári minőség kapcsolatát a munkaerő-piaci változásokkal, illetve az önkormányzati finanszírozással, elemezte a tanárok települések, iskolák közötti elosztásának hatását a tanulói eredmények egyenlőtlenségére. Az elvégzett empirikus kutatások jelentőségét kiemeli, hogy Magyarországon a tanári munkaerőpiac működését és annak a tanulói teljesítményekkel való kapcsolatát vizsgáló empirikus kutatás még nem készült.

A fejezet első tanulmánya a magyar általános iskolai programokat nyújtó iskolákban vizsgálja, hogy miben különböznek a hátrányos helyzetű tanulókat nagy arányban tanító iskolákban és a többi iskolában tanító tanárok megfigyelhető jellemzői. Az első rész bemutatja a legfontosabb különbségeket, majd áttekinti, hogy az iskolai jellemzők hogyan befolyásolják annak valószínűségét, hogy a tanárok szegény vagy kevésbé szegény tanulókat tanító iskolában dolgoznak-e. A következő rész megvizsgálja, hogy milyen összefüggések figyelhetők meg az iskola tanulóinak szociális összetétele és újonnan belépő tanárainak megfigyelhető jellemzői között. Az utolsó rész bemutatja, hogy milyen különbségek figyelhetők meg a ta-

nári keresetekben a hátrányos helyzetű tanulók aránya szerint, valamint azt, hogy ez milyen hatással lehet a tanárok iskolák közötti választására és így a tanárok összetételére.

A második tanulmány célja, hogy életkori csoportok szerint nemzetközi összehasonlításban mutassa be a magyar tanárok tanítással kapcsolatos felfogását és tanítási gyakorlatát. Az eredmények alapján a szerző következtetéseket fogalmaz meg a tanári munka minőségének alakulására. A kérdések és a válaszok különösképpen fontosak a magyar iskola jövője szempontjából. Hiszen ha összefüggés van az életkor, az attitűdök és tanítási gyakorlat között, és e mögött valamilyen hosszabb távú tendenciát sejthetünk, akkor az életkori csoportok elemzése megmutathatja, hogy milyen jellegű és mértékű változásokra számíthatunk a közeljövőben a tanári évjáratok cserélődése folytán.